

mijn *streek*

2021

NUMMER 3

MERKWAARDIG VERHAAL(D)

Ter herinnering aan twee
Heerlense vatlopers

PORTRET

Bij een portret van
pastoor Röselaers

THEMA

Ontstaan en bouw van de
eerste synagoge in Heerlen

THEMA

Duits-Joodse vluchtelingen
in de Zuid-Limburgse
grensregio

THEMA

Roofmoord op de Crombacherhof

D'r Kuëb 'truuk i Heële'

MARCEL J.M. PUT

Drs. Marcel Put is historicus, docent en als liefhebber van (sport)geschiedenis betrokken bij het educatieve project Football Makes History van Euroclio.

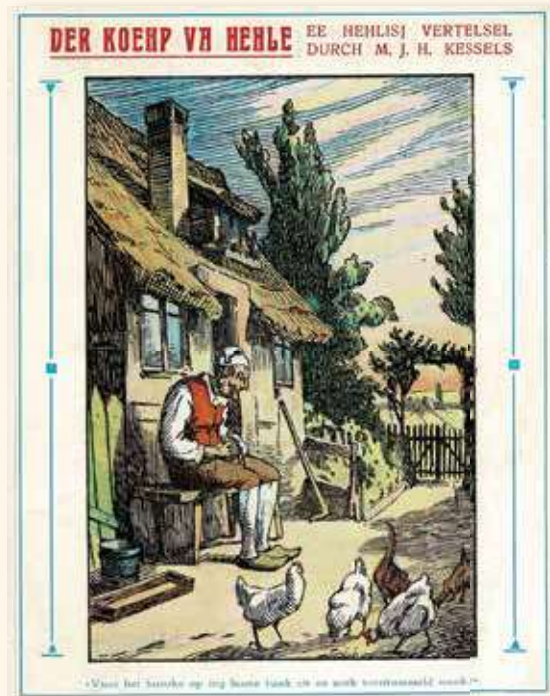
'Truuk i Heëhle' (terug in Heerlen) is een liedje van de Heerlense (carnavals)liedjesschrijver Wiel Knipa. Daarin bezingt hij 'd'r Koehp va Hehle' en zijn warme gevoelens voor zijn geboorteplaats, waarnaar hij is teruggekeerd.¹ D'r Koehp va Hehle is de hoofdpersoon van de in 1882 en 1922 door de oud-Heerlenaar Mathieu Kessels geschreven gelijknamige verhalen. In het in 1922 gepubliceerde verhaal ontmoette Kessels op familiebezoek in Heerlen tijdens een wandeling door Welten een oude man, d'r Koehp. In zijn beste dagen was deze Heerlenaar een Napoleontische soldaat, en niet zo maar één. Naar eigen zeggen was hij één van Napoleons beste en belangrijkste soldaten. In Kessels' boekje vertelt d'r Koehp over zijn belevenissen, met name over de slag bij Waterloo en over zijn goede band met Napoleon en zijn generaals.² D'r Koehp is geen historisch persoon, maar een door Kessels bedachte lokale volksheld. Mogelijkerwijs is hij de uitvergroete verpersoonlijking van eigenschappen die aan Heerlenaren werden toegedicht: grootspraak en dikdoenerij. Heerlenaren werden door mensen uit de omliggende dorpen niet voor niets bespot om hun pochzucht en Winkbülle (windbuilen = opscheppers) genoemd.³ Met het verhaal van d'r Koehp hield Kessels zijn voormalige dorpsgenoten een spiegel voor.

Begin jaren zestig van de vorige eeuw wilde de Heerlense gemeenteraad het aanzien van de stad verfraaien met beeldende kunst. In het centrum waren de pleinen en pleintjes echter nodig om parkeergelegenheid te bieden aan de nieuwe westerse 'heilige koe' van die tijd: de auto. Dus moesten de kunstwerken aan de rand van het centrum, langs de invalswegen worden geplaatst.

Het eerste in opdracht van de gemeente gemaakte beeld zou een plek krijgen in het plantsoen aan de Schandelerboord bij de 'witte flats' en het spoorwegviaduct. Het zou een beeld worden van d'r Koehp va Hehle.

Een kunstenaar was snel gevonden. In 1964 aanvaardde de Heerlense Vera van Hasselt de opdracht van de gemeente Heerlen om het beeld te maken.⁴ In de loop van de jaren zestig plaatste de gemeente in het plantsoen bij de 'witte flats' wel een klimrek, maar van d'r Koehp geen spoor.

De na 1965 in gang gezette sluiting van de Limburgse steenkolenmijnen noodzaakte Heerlen om zichzelf opnieuw uit te vinden. Daarom werd onder andere de binnenstad grondig gerenoveerd. Door de sloop van de huizen tussen Kerkplein en Bongerd, de aanleg van Promenade II en van een voetgangerstunnel onder de Geerstraat naar de schouwburg en winkelcentrum 't Loon werd de bestaande Promenade aan beide zijden verlengd. De Heerlense binnenstad was er nu een van licht en lucht. Aan de oostzijde kregen de Bongerd en het Kerkplein een open karakter en zo werden Schelmentoren en Pancratiuskerk ontsloten.

Het nieuwe Kerkplein, weliswaar in gebruik als parkeerplaats, was de ideale plek voor het gewenste beeld van de Heerlense schelm, 'd'r Kuuëb'. En daar werd het op 4 september 1971 door burgermeester Gijzels onthuld.⁵ Nu vijftig jaar geleden. *D'r Kuuëb woar truuk i Heële.*

Noten

- 1 In dit artikel is gekozen voor de schrijfwijze die de oorspronkelijke auteurs hanteerden. Volgens de laatste Veldeke-spelling van het Heerlens is het 'd'r Kuuëb va Heële', zie: *Woad book Heëlesj - Hollendsj, vuur Heële en umsjtrieke, 10.000 Heëlesje woad, 750 sjpreëkwöad/zageswies : Woordenboek Heerlens - Nederlands, voor Heerlen en omstreken, 10.000 Heerlense woorden, 750 spreekwoorden/gezegden* (Heerlen 2000).
- 2 M.J.H. Kessels, *Der Koehp va Hehle in de sjlag*

va Waterloo: een Hehlisj vertelset (Valkenburg 1922). Dit boekje is het derde verhaal over 'd'r Koehp', als het ware een vervolg op 'Het vertelset van der ouwe Franzoes of Der Koehp van Hehle' in twee delen (door M. Kessels) gepubliceerd in: *Almanak van den Limburger Koerier voor 1883* (Heerlen 1882), 57-74. Herdrukt in *Het Land van Herle* 32:3 en 4 (1982) 71-74 en 80-84; toegelicht met daaraan voorafgaande artikelen door respectievelijk C.J. Hoenkamp en L. Augustus.

- 3 Omdat tijdens carnaval zaken allemaal anders zijn, soms zelfs omgedraaid, heeft de Heerlense carnavalsvereniging deze scheldnaam als eigennaam c.q. geuzennaam aangenomen.
- 4 Van Hasselt had 7 jaar eerder landelijke bekendheid gekregen met haar in opdracht van de gemeente Nijmegen gemaakte beeld van een andere literaire figuur: Marieke van Nimwegen.
- 5 *Limburgs Dagblad*, 6 september 1971, 5.